

Reka in vrelec.

(Basen.)

eroča reka je šumela po ravani.

S hriba pa je skakljaj po skalah vrelec, slab in upehan.

„Sestrica, pomози mi, če ne, umrem in izginem na tej razsehlj zemlji!“ je klical.

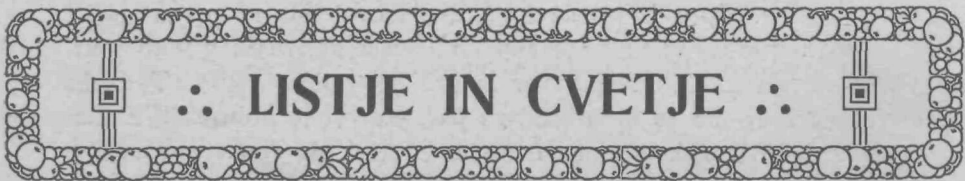
Reka ga pa ni hotela čuti.

„Mogočnica, ali me ne pripoznaš več za brata? Ali nisi tudi ti iz neštevilnih sopar in drobnih kapelj? Mogoče se je nekdaј tudi moja voda pretakala po veliki strugi!“

„Mogoče,“ je završala reka, „in nemogoče ni, da ti zdaj tvojo mogočnost povračujem!“

Mogočnost je kratkovidna.

Zvonimir Maslè.

Mladi zvezdoznanec.

Zvezde repatice (kometi)¹⁾ Med nebesnimi telesi vzbujajo zvezde repatice radi svoje čudne podobe prav posebno zanimanje. Včasih se kar nenedoma prikažejo na nebu. Nekdaј so se ljudje bali teh zvezd. Mislili so, da zvezde repatice napovedujejo božje kazni in velike nesreče, n. pr. vojsko, lakoto, kugo itd. Pa to je bila le prazna vera. Zvezde repatice nam, kakor vsa ustvarjena bitja, oznanjujejo lepoto in mnogovrstnost stvarstva, vsemogočnost in dobroto božjo, ki jih je priklicala med nebesne svetove. Število repatic, ki se morejo videti s prostimi očmi, ni posebno veliko. Od Kristusovega roјstva do l. 1900 so jih našteali okrog 500. Veliko večje pa je število onih, ki jih je odkril daljnogled. Skoro nobeno leto ni brez njih.

Zvezde repatice niso kar nič podobne drugim zvezdam. Sicer potujejo po svetovnem prostoru kakor naše premičnice, toda po drugačnih potih. Nekatere repatice so opazovali samo enkrat. Prišle so iz svetovnega prostora v obližje solnca in zemlje, se spet oddaljile in se vrnilе nazaj v neizmerni svetovni prostor. Poti takih repatic niso sklenjene črte, zato se nobena več ne vrne k nam. Druge repatice pa imajo za pot jako raztegnjene elipse. Vračajo se čez malo ali dolgo časa spet k nam. Nekatere teh repatic potrebujejo za svoj obtek le malo let, druge stoletja, da, celo tisočletja.

Ko se prikaže komet na nebu, viden najpreј v daljnogledu, ima obliko majhne meglice z okroglim svetlejšim jedrom. Ko se približuje solncu, spreminja obliko. Prav mnogi kometi dobe rep, ki je vedno od solnca proč obrnjen. Jedro in meglica okrog jedra se imenuje glava repatice. Dalјina in širina repa je jako različna. Pri nekaterih repaticah je meril rep na milijone kilometrov.

¹ Grško: kométes, dolgolasa zvezda, repatica.

Narave kometov zvezdoznanci še niso mogli proučiti. Snov, iz katere obstoje repatice, je jako redka; tudi o jedru se ne ve, ali je popolnoma trdo. Zlasti redek in prozoren je rep. Skozi njega svetijo celo manj svetle zvezde.

V minulem stoletju je bil eden največjih kometov Donatijev komet, ki se je videl najlepše v oktobru 1858. Njegov rep je obsegal po dolžini tretjino neba. Čas obhoda te repatice pa traja 2000 let.

Slika 6.

Slika 6. kaže repatico, ki se je nenadno prikazala sredi januarja t. l. in katero smo pri nas videli prav lepo 23. januarja. Naslednji dnevi so bili megleni in oblačni, da je nismo mogli več opazovati. Letos se nam obeta še ena lepa repatica, Halleyev komet, ki obiskuje zemljo redno že 2000 let. Zadnjikrat se je pokazal l. 1835. Za svojo pot okrog solнца potrebuje 76 let. Ta pot je podolgovata elipsa, ki sega še čez Neptunovo pot. Najbližje zemlji bo v

maju, takrat se bo najlepše videl. Zdaj je komet prekoračil že pot Marta. Preračunali so, da bo s svojim repom dosegel celo našo zemljo.

Zvezdni utrinki (meteori)¹. Gotovo ste že kdaj opazovali, da se je utrnila zvezda, kakor pravijo ljudje. Takrat se nam zdi, kakor bi se utrgala ena izmed zvezd in padla z neba. In res so včasih tako mislili. Toda zvezdni utrinki niso prav nič v zvezi z zvezdami stalnicami, ki jih mi vidimo. Kako je torej razlagati zvezdne utrinke? V svetovnem prostoru, zlasti v prostoru našega osolnčja je premnogo drobcev svetovnih teles, ki so se iz nam neznanih vzrokov razbila in razpršila. Ako pridejo ti kosci blizu naše zemlje in njenemu ozračju, jih potegne zemeljska privlačnost k sebi. S silno brzino do 70 km v sekundi morajo pasti proti zemlji. V ozračju se vsled hitrosti zgorejajo, zažarijo in zato zasvetijo. Navadno se taki konci razprše in zgore visoko v ozračju. Ako so pa drobci nebesnih teles tako veliki, da ne morejo zgoreti v zraku, tedaj padejo na zemljo. Večkrat se je to zgodilo. Kosi, ki prilete na zemljo izpod neba, se imenujejo meteoriti in so ali kameni, podobni lavi naših ognjenikov, ali pa kosi železa. L. 1771. so našli kozaki v Krasnojarsku v Sibiriji kos železa, ki je padel izpod neba in tehtal 896 kg. Amerika in Avstralija imata mnogo železa, ki je prišlo izpod neba. L. 1751. so opazovali v Zagrebu padanje meteornega železa in v Braunau na Češkem l. 1847. Meteorno kamenje je deževalo pogostokrat. Drobci niso tako veliki, kakor pri izpodnebnem železu, pa so številnejši. L. 1866. je padlo 9. junija v Knyahinya na Ogrskem nad 1000 kosov. Največji kos 249 kg hranijo na Dunaju v c. kr. prirodoslovnem dvornem muzeju. — Zvezdne utrinke moremo opazovati vsako jasno noč. Največ jih je videti vsako leto okrog 10. avgusta (imenujejo se solze sv. Lavrencija) in okrog 13. novembra. Veličasten prizor zvezdnih utrinkov je bil na večer 27. novembra 1885, ko je prišla velika množina drobcev razbitega komete Biela v obližje zemlje.

Jos. Dostal.

¹ Grško: metéora, zračne, nebesne prikazni nadzemske stvari.

Piramida.

(Priobčil Internus.)

1	V tej piramidi nadome-
2 1	stite številke s črkami tako,
3 2 1	da se čita po vrsti: samo-
4 3 2 1	glasnik, potrčilna besedica,
3 4 3 2 1	pesniški izdelek, umetna
5 3 4 3 2 1	voda, človeku odločeni živ-
	ljenja tek, mera in shramba
	za tekočine in razne pri-
	delke.

Šaljivo vprašanje.

(Priobčil Internus.)

Kako je mogoče vodo v rešetu prinašati?
(Rešitev in imena rešilcev v prihodnji številki.)

Novi listi in knjige.

Jakoba Alešovca Izbrani spisi. Drugi popravljeni natis. Priredil *Jožef Volc*. I. Kako sem se jaz likal. V Ljubljani, 1910. Kat. Bukvarna. Cena: vez. s pošt. K 2.12. — Jako živahno in mikavno pisana knjiga, ker je v njej popisano dijaško življenje, ne izmišljeno, marveč kakor je res bilo. Res, da pisatelj odkritosrčno pripoveduje tudi napake svoje in svoje hiše, vendar knjiga — bolj odrasli mladini — ne bo le jako razvedrilna, marveč tudi zelo poučna, ker ji je itak že od drugod znano, da bi bil Jakob Alešovec lahko vse drugače izvrsten mož, ko bi bil previdnejše zastavil in modreje vršil svoje likanje.

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsakega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 5 K 20 h, za pol leta 2 K 60 h — Uredništvo in upravnništvo Sv. Petra cesta št. 78 v Ljubljani.

Izdaje društvo „Pripravniki dom“. — Urejuje Ant. Kržič. — Tiska Katoliška Tiskarna v Ljubljani.